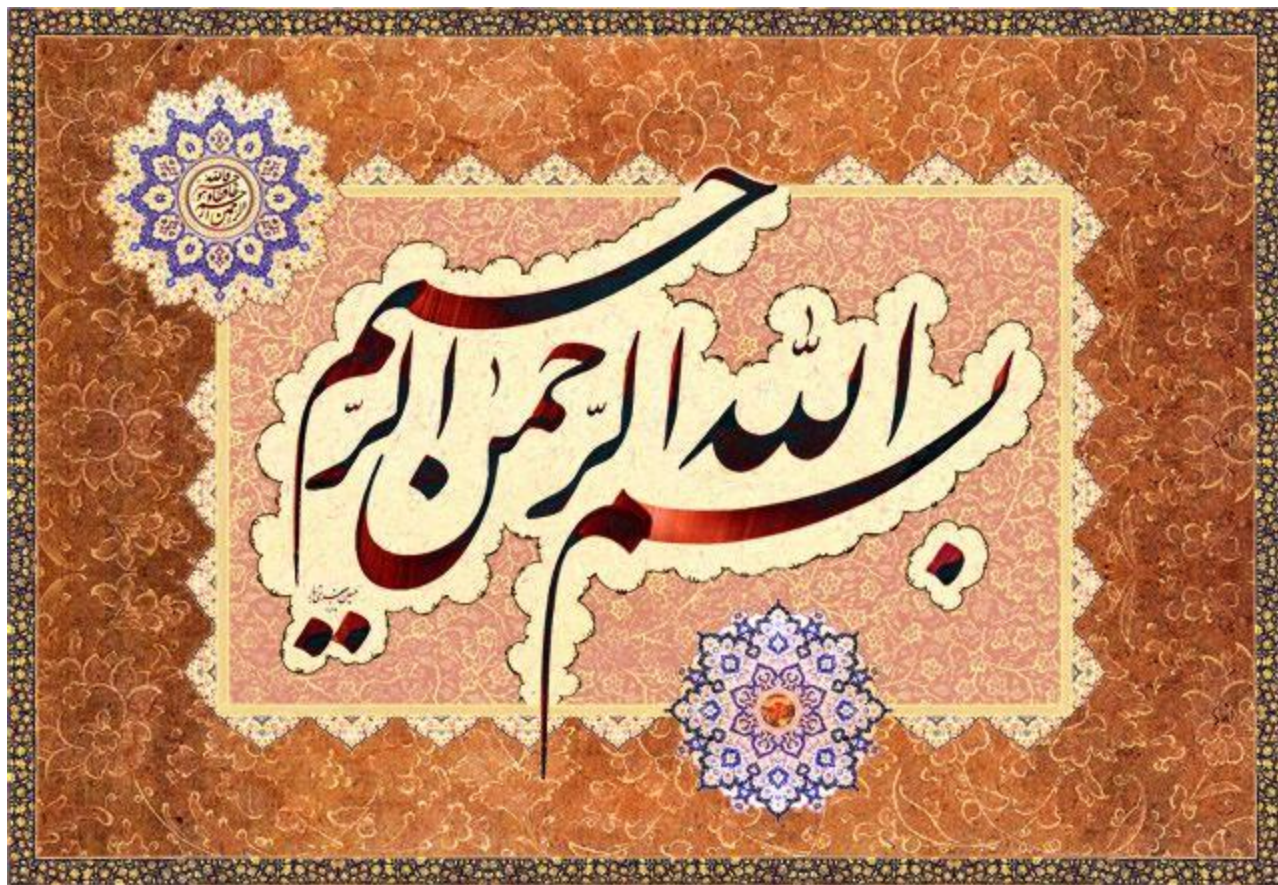

نظریه تعادل عمومی در اقتصاد اسلامی: رویکرد حاکمیتی

دکتر مسعود درخشان

سومین کنگره جهانی علوم انسانی اسلامی

روش متداول در اسلامی کردن اقتصاد

3

- تجزیه عملکرد هر نهاد اقتصادی به مجموعه ای از «روابط»
 - سنجش تطابق یا مغایرت هر یک از آن روابط با احکام شرعی
 - اسلامی کردن روابط مغایر با احکام شرعی
- مثال - اسلامی کردن بانک

شناسایی عدم تعادل های بخشی با دقت در لایه های زیرین «روابط»

4

- ظهور خصلت ترکیبی غیر اسلامی از مجموعه روابط اسلامی

□ ادامه مثال بانک

✓ امکان پس انداز کردن برای هر صاحب درآمد

✓ عدم امکان اخذ وام برای هر سپرده گذار

✓ سرمایه، شرط لازم برای تکاثر سرمایه

✓ بانک نهادی برای تکاثر سرمایه صاحبان سرمایه از طریق تجميع سپرده های

طبقات فقیر و متوسط

✓ شکاف درآمدی: شاخصی برای بی عدالتی اقتصادی

شناسایی نیروهای منتج از «روابط»

- برآیند نیرو یا نیروهای منتج از «روابط»: محور اصلی استنتاج قضایای نظری در اقتصاد اسلامی
- جهت گیری نیروها و تشخیص مبانی آنها
- ❖ نکته - جهت گیری نیروها حاصل خصلت مبانی است
- تبدیل مجموعه بزرگی از «روابط» در ساختارهای عملیاتی و مناسبات اقتصادی به ماتریسی از «نیروها» با توان و جهت گیری های معین
- برآیند ماتریس نیروها: شاخص توان و جهت گیری نظام اقتصادی

سنجش تعادل بخشی در نظام اقتصاد سرمایه داری - مثالی برای درک تعادل بخشی در اقتصاد اسلامی

- در نظام اقتصاد سرمایه داری (یا سرمایه مداری) جهت گیری نهادها یا مناسبات اقتصادی در سطح خرد اما با تأثیرات کلان، برای حداکثرسازی سود به منظور تکاثر سرمایه
- مبنای تکاثر سرمایه، نیروی محرکه و تعیین کننده جهت گیری نهادهای اقتصادی
- تعامل مبنا و جهت حرکت: مبنای نظام اقتصاد سرمایه داری، تعیین کننده جهت گیری نظام اقتصادی است و جهت گیری نظام اقتصادی، مقوم مبنای تکاثر سرمایه می باشد

سنجش تعادل بخشی در نظام اقتصاد سرمایه داری - مثالی برای درک تعادل بخشی در اقتصاد اسلامی (ادامه)

7

- تخصص و تجربه (دانش عملیاتی) و دانش بنیادین و نظام ارزشی و فرهنگی به شرطی سرمایه انسانی و سرمایه اجتماعی محسوب می شود که تقویت کننده تعامل مبنا و جهت گیری نظام اقتصادی باشد
- مبانی خرد اقتصاد کلان: چارچوب نظری برای مدیریت امور اقتصادی در سطح کلان

تبادل بخشی در نظام اقتصاد اسلامی

- جهت گیری نهادها و فعالیت های اقتصادی در سطح خرد اما با تأثیرگذاری در سطح کلان «می بایستی» تقویت کننده آن دسته از روابط و مناسبات اقتصادی باشد که منطبق با احکام و موازین شرعی متخذ از فقه، معارف اسلامی و ارزش ها و فرهنگ اسلامی در حوزه اقتصاد باشد.
- مبانی کلان اقتصاد خرد: انگیزه سودآوری در فعالیت ها، روابط و مناسبات اقتصادی می تواند نیروی محرکه در سطح خرد باشد اما در چارچوبی که حاکمیت در سطح کلان تعیین کرده است.

سنجش تعادل عمومی در نظام اقتصاد اسلامی

- اسلام، آیین زندگی فردی، اجتماعی و سیاسی در پرتو حاکمیت ارزش ها و آموزه های وحیانی، جهان بینی، هستی شناسی و انسان شناسی و فرهنگ و معرفت اسلامی است.
- اقتصاد اسلامی، وجهی از این آیین زندگی است.
- درک ویژگی های اقتصاد اسلامی در پرتو درک ویژگی های سایر وجوه

سنجش تعادل عمومی در نظام اقتصاد اسلامی - ادامه

- شرط لازم برای رشد درون زای نظام اقتصادی و توانمندی برای مقابله با تهدیدات بیرونی: تعادل پویا با نظام های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و زیر نظام های مرتبط با آنها
- عدم تعادل اقتصادی موجب عدم تعادل در نظام های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی
- راهکارهای مناسب برای رفع عدم تعادل اقتصادی: طراحی الگویی با در نظر گرفتن آثار نیروهای موجود در نظام های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی

تبادل عمومی در نظام اقتصاد اسلامی: تأثیر نظام اقتصادی بر نظام سیاسی

11

□ ادامه مثال بانک:

✓ بانک نهادی برای تجميع پس اندازهای خرد و اعطای وام های کلان به

صاحبان سرمایه های تجاری و صنعتی: تشدید فرآیند تکثیر سرمایه به

نفع صاحبان تمکن و سرمایه

✓ تکثیر سرمایه شرط لازم برای شتاب فرآیند تکثیر سرمایه

✓ رشد سریع شرکت های بزرگ مالی، تجاری و صنعتی

تبادل عمومی در نظام اقتصاد اسلامی: تأثیر نظام اقتصادی بر نظام سیاسی (ادامه)

12

✓ ثمره این فرآیند: حاکمیت شرکتهای مالی، تجاری و صنعتی در مقدرات
بزرگترین اقتصاد جهان (آمریکا)

✓ نقش روز افزون حاکمیت شرکتهای در نظامهای سیاسی، اجتماعی و
فرهنگی و همسو کردن این نظامها برای تسهیل و تسریع فرآیند تکاثر
سرمایه

✓ نقش بانک در حلقههای وابستگی: شدت بخشیدن به فرآیندهای
وابستگی از طریق تسریع فرآیندهای تکاثر سرمایه

نقش فرآیند تکاثر سرمایه در اقتصادهای وابسته به نفت (جمهوری اسلامی ایران)

13

● ثمرات وابستگی به درآمدهای نفتی

- سبک مصرف خانوارها: مصرف بی رویه کالاهای وارداتی
- سبک تولید بنگاه ها: توسعه صنایع وابسته به شرکت های مادر در خارج از کشور
- سبک زندگی اجتماعی: مهاجرت ها، ظهور کلان شهرها، حاکمیت معیارهای تکاثر سرمایه در مناسبات اجتماعی حتی در شکل گیری خانواده
- سبک سرمایه گذاری های دولتی: عکس العمل منفعلانه با عدم تعادل های ناشی از وابستگی

(ادامه) تعادل عمومی در نظام اقتصاد اسلامی: تأثیر نظام اقتصادی بر نظام سیاسی

14

- حل شدن در نظام تکاثر سرمایه جهانی: آغازی برای حل شدن در نظام سیاسی سلطه

- یکی از معضلات اصلی نظام جمهوری اسلامی ایران: تعارض مبنایی نظام های اقتصادی و سیاسی - اولی مبتنی بر حلقه های وابستگی به اقتصادهای مسلط و دومی مبتنی بر مبارزه با استکبار و تکیه بر اصولی همچون اقامه قسط و عدالت

□ ادامه مثال بانک:

✓ بانک اسلامی شده در روابط روبنایی در نظام اقتصادی اما ناسازگار با روابط زیربنایی در نظام سیاسی: از مصادیق عدم تعادل عمومی در اقتصاد اسلامی

نقش حاکمیت در تعادل عمومی در اقتصاد اسلامی

15

- فقدان سازوکارهای خودکار اقتصادی برای مدیریت عدم تعادل بخشی و عمومی

- نقش حاکمیت: طراحی الگوی مناسب برای تنظیم و مدیریت بهینه نظام اقتصادی با دو ویژگی

- ایجاد تعادل بخشی ناظر بر تعادل درونی نظام اقتصادی

- ایجاد تعادل عمومی ناظر بر تعادل نظام اقتصادی با نظام های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی

نکته: عدم تعادل های بخشی، عدم تعادل عمومی را ایجاد می کند که به نوبه خود، عدم تعادل های بخشی را شدت می بخشد

(ادامه) نقش حاکمیت در تعادل عمومی در اقتصاد اسلامی

16

- ضرورت طراحی الگوی مناسب برای تنظیم و مدیریت بهینه نظام اقتصادی بر اساس:

- شناخت قیود و محدودیت های ناشی از وابستگی به درآمدهای نفتی

- شناخت ویژگی های غیر اسلامی در نهادهای پولی و مالی مانند بانک ها،

- بورس ها، مؤسسات اعتباری و همچنین در ساختار نظام های تولیدی و

- تجاری و مبادله ای

نقش حاکمیت در تعادل عمومی در اقتصاد اسلامی (ادامه)

17

- شناخت فشارها و تضییقات تحمیلی به اقتصاد ملی توسط نظام سلطه
- شناخت اهداف نظام های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بر اساس احکام اسلامی و اصول متخذ از مجموعه منابع و معارف اسلامی به منظور ایجاد تعادل عمومی پویا بین نظام های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی
- الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت و اقتصاد مقاومتی: دو اقدام جدی در این راستا

با صلواتی بر محمد و آل محمد

و تشکر از توجه شما